

Bo Novo mesto brez mestnega parka sploh še mesto?

Občina zavrnila peticijo za ohranitev parka, ker da se pred leti na prostorski načrt za ta prostor ni pritožil nihče. A takrat ni bilo predvideno, da se pozida ves park.

2

Intervju: Trije pogledi na umetnost in Novo mesto kulture

Trije kulturni ustvarjalci mlajše generacije, ki so v minulem letu navdušili v različnih projektih, rodno Novo mesto spremljajo in ocenjujejo iz Ljubljane.

3

Iztrgano pozabi: Danilo Lapajne (1931–2021)

Poslovil se je avtor prenov kavarne na Glavnem trgu, hotela Kandija, Restavracije pri vodnjaku s prenočišči, gostinskim vrtom, baliniščem ...

12

IZZIV

Glasilo Društva Novo mesto

Izhaja polletno – 15. junija in 15. decembra

Odgovorna urednica: Tina Cigler
Lektorira: Nina Štampohar
Letna naročnina 5 evrov.

Člani dobivajo IZZIV brezplačno.
Priprava za tisk: Etna studio, Boštjan Grubar s.p.
Tisk: Nonparel d.o.o.

Poštnina plačana pri pošti 8105 Novo mesto

BESEDA UREDNICE

Epidemično leto 2021 je kljub svoji turobnosti in brezupu vendarle prineslo tudi svetlo spoznanje. Civilna družba je živa in deluje. Ko javni interes ogrozijo politični in ekonomski interesi – pri čemer (ne) hote sodelujejo mediji z vse manj kritičnim poročanjem o vzrokih in posledicah raznih odločitev –, takrat zadnji branik skupnega dobrega ostane civilna družba. Posamezniki in civilnodružbene organizacije svojo moč pogosto podcenjujemo, zato je bilo to leto priročen opomnik, kaj je naša vloga in zakaj jo je treba odigrati. Referendum o vodah, protesti proti neustavnosti ukrepov ali pa vnovična ustavitev izdaje dovoljenja za začetek izgradnje 3. razvojne osi – to so velike stvari. Še pred letom in pol morda nismo verjeli, da lahko združeni posamezniki v utečeno in naoljeno kolesje vendarle zatakemo palčico in zahtevamo vnovični premislek. Pa ne gre za 'nagajanje', kot takšna dejanja radi označijo piloti kolesja. Gre za zahtevo po minimalnih standardih družbenega konsenza, do katerega se pride z javno razpravo, torej z vključevanjem javnosti, ki najbolj čuti posledice raznih 'odločitev o razvoju'. Razvoj namreč ni razvoj za vse, kadar več uniči kot izboljša. Razvoj ni razvoj za vse, kadar imajo koristi od njega le nekateri. Razvoj ni razvoj za vse, kadar je račun zanj izstavljen tistim, ki pri odločitvah niso imeli besede. (Ali pa so bili celo načrtno zavedeni. Prav zavajanje je eden od znakov, da javni interes najbrž le ni bil na prvem mestu.) Vsega tega sta se zelo dobro zavedala tudi Marjan Moškon in Tone Škerlj, ustanovna in častna člana našega društva, ki sta civilnodružbenim premikom posvetila večino svojega življenja. Počivajta v miru in hvala za smeje tirnice, po katerih nadaljujemo skupno pot.

Novoletna voščilnica, poslana 26. decembra 1913 iz Ljubljane. Hrani: Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, Posebne zbirke Boga Komelja.

Naj leto 2022 obudi javni prostor

Članicam in članom Društva Novo mesto ter vsem, ki z naklonjenostjo spremljate naša prizadevanja, želim zdravo in upanja polno novo leto, da bomo s skupnimi močmi premagali izzive epidemije. Naj novo leto prinese družabno društveno življenje, ki ga ne bodo hromili omejitve in strah pred okužbami.

Dr. Tomaž Golob, predsednik društva

Društvo Novo mesto v novo leto vstopa z mešanimi občutki in pričakovanji, pa vendarle polno upanja in načrtov. Epidemija je zelo zarezala v društveno življenje in delovanje, ponekod ga je tudi popolnoma ustavila. Živa je ostala naša založniška dejavnost, mnoge tradicionalne programe in projekte pa smo morali odpovedati ali jih prilagoditi novim razmeram. Zato si vsekakor želimo, da bi se v letu 2022 lahko vrnili v staro, utečeno življenje. Zavedamo pa se, da se bomo morali tudi v tem primeru soočiti z novimi izzivi, ki zahtevajo obilo prilagajanja povsem novim, postkovidnim družbenim trendom. S čim se bomo torej morali v društvu spopasti, kakšna nova znanja osvojiti, da bomo lahko s polno paro delovali v družbeno korist?

Naš največji izziv bo delo z ljudmi, tako z zvestim članstvom kot z zainteresirano javnostjo. Žal se javnost ne izkazuje več kot skupek družbeno angažiranih posameznikov, ki združijo moči za skupni cilj, temveč bolj kot množica individualistov, ki ne kažejo potrebe po izmenjavi in soočanju mnenj, ne priznavajo moralnih in strokovnih avtoritet, še več, mnenje drugih jih pravzaprav ne zanima, bolj so pomembna lastna pričakovanja in potrebe. Sociologi se zato upravičeno sprašujejo, ali družba, kot smo jo poznali, sploh še obstaja. Če je to zgolj še družba poudarjeno individualiziranih posameznikov brez jasno izoblikovane identitete s prostorom, katerega del so, ter brez empatije do bližnjega, potem naše društvo čaka težka prihodnost. Kaj lahko torej stori-

mo v razmerah, ko je javni prostor le še prostor hedonizma, protesta in včasih celo nasilja? Kaj lahko storimo, ko mediji izgubljajo osnovno poslanstvo informiranja ljudi, družbena omrežja pa preplavljajo novice in nepreverjene informacije? Kaj lahko storimo, ko smo prisiljeni v hibridne oblike dela, ki onemogočajo družbene interakcije? To: v novem letu si bomo prizadevali prebuditi intelektualni naboj mesta in obuditi moč javnega prostora, tako fizičnega (s tematskimi javnimi tribunami in pogovornimi večeri) kot virtualnega (s spletnimi klepetalnicami). Javni prostor mora spet postati mesto izmenjave mnenj in kritične misli. Naloga ni lahka, ni pa nemogoča, zato – vabljeni k sodelovanju!

Društvo Novo mesto

Gubčeva ulica 11, 8000 Novo mesto
društvo.novo.mesto@gmail.com
www.drustvo-novo-mesto.si
www.facebook.com/drustvonovomesto

Bo Novo mesto brez mestnega parka sploh še mesto?

Društvo Novo mesto obžaluje, da občina ni upoštevala pobude podpisnikov peticije, s katero so pokušali preprečiti popolno pozidavo edinega mestnega parka pred Kulturnim centrom Janeza Trdine. Občina vztraja, da je za spremembo odločitve prepozno in da se – ko je pred leti potekal postopek sprejemanja prostorskega načrta za ta prostor – nad pozidavo ni pritožil nihče. Toda takrat ni bilo predvideno, da se pozida kar ves park ...

Tomaž Golob

V prejšnji številki Izziva (december 2020/junij 2021) smo v članku o spletni peticiji za ohranitev mestnega parka pred Kulturnim centrom Janeza Trdine predstavili svoje argumente proti pozidavi parka in pogrešili odziv občine. Peticijo, ki jo je v času javne razgrnitve in javne obravnave občinskega podrobnega prostorskega načrta (OPPN) za Novi trg podpisalo 694 državljanek in državljanov, smo občini posredovali 31. marca 2021 in prosili kabinet župana, da z njo seznani tudi občinski svet, ki je kot najvišji organ občine odločal o usodi parka. Dva meseca pozneje (1. 6. 2021) smo odgovor strokovnih služb občinske uprave in pripravljavca gradiva pre-

jeli v okviru njihovih stališč do pripomb in predlogov iz javne razgrnitve dopolnjenega osnutka OPPN Novi trg.

Odgovor občinske uprave

»Z dopolnitvijo osnutka OPPN Novi trg, ko je bil četrti krak križišča izvzet iz načrtovanja, je bila pripomba v tem delu upoštevana, saj se ohranjajo obstoječe zelene površine pred KC JT. Glede zelenih površin, ki jih določa OPN MONM, pa v nadaljevanju pojasnjujemo: V letih 2006 do 2009 se je pripravljala OPN MONM. V sklopu postopka sta bili leta 2008 izvedeni dve javni razgrnitvi. V sklopu obeh javnih

razgrnitev, kot določa prostorska zakonodaja, je imela zainteresirana javnost možnost podajanja pripomb in predlogov, kakor tudi Občinski svet MONM, ki prostorski akt sprejema. Tako s strani zainteresirane javnosti kot Občinskega sveta ali občinskih odborov MONM in tudi pripravljavca prostorskega akta, t.j. podjetja Acer Novo mesto d.o.o., ni bil nikoli podan predlog, tudi ne v obliki peticije, da se namenska raba prostora pred KC JT spremeni v zeleno površino. Glede odkupa zemljišč pojasnjujemo (pripomba 3.1.1), da se je Občinski svet MONM leta 2015 odločil (z 25 glasovi ZA), da zemljišče proda. Pojasnjujemo, da tako Občinska uprava kakor župan MONM v odločitvi Občinskega sveta MONM, kot najvišjega organa občine, ne sme dvomiti niti delovati v nasprotju. Glede podpisov pa je potrebno poudariti da je peticijo podpisalo 72 % podpisanih, in sicer le preko spletnega obrazca, saj 28 % podpisanih ni prebivalcev MONM, zato je njihov podpis v 16 od 22 danem primeru irelevanten. Ravno tako velja poudariti, da je peticijo podpisalo 1,37 % celotnega prebivalstva MONM, tako da o izraženi volji večine ali pa vsaj večjega deleža prebivalcev v tem primeru ne moremo govoriti in se pripomba tudi iz navedenega, glede ponovnega odkupa zemljišč, ne upošteva. Ponovno pa poudarjamo, kot je navedeno že pri obrazložitvi stališča do pripombe 3.1.4, da se je leta 2006, ko so bile sprejete Spremembe in dopolnitve Ureditvenega načrta Novi trg v Novem mestu, Društvo Novo mesto zavzelo za znižanje načrtovanega

objekta, in sicer za spremembo vertikalnih gabaritov, torej je MONM le upoštevala pripombe in sugestije Društva Novo mesto.«

Občinski svet z 18 glasovi za in 5 proti sprejel OPPN Novi trg in z njim pozidavo

Z Mestne občine Novo mesto smo 9. 7. 2021 prejeli tudi odgovor, da je bil občinski svet s peticijo seznanjen na podlagi naših pripomb in predlogov, ki smo jih oddali v postopku javne razgrnitve prostorskega akta. Na svoji seji 7. 7. 2021 je peticijo obravnavala tudi komisija za vloge in pritožbe občinskega sveta in zgolj potrdila zapisane ugotovitve pripravljavca gradiva Dan pozneje je občinski svet na 21. seji v drugi obravnavi z 18 glasovi za in 5 proti sprejel usklajeni predlog OPPN Novi trg.

Društvo Novo mesto obžaluje, da nihče ni upošteval pobude podpisnikov peticije, hkrati pa vnovič opozarja na nepravilno ugotovljena dejstva s strani pripravljavca gradiva. Vse do leta 2021 je bila gradnja novega objekta na lokaciji pred leti odstranjene stare vojaške komande predvidena brez poseganja v parkovne površine. Z zadnjim dopolnjenim OPPN Novi trg pa so precej razširjeni objekt pomaknili v edini mestni park, ki ga bomo z gradnjo predvidenih stolpičev dokončno izgubili. Žal si lahko zgolj postavimo retorično vprašanje, ali bo Novo mesto brez mestnega parka sploh še mesto?

Odkrita arhitektura 2021

Jurij Kocuvan

Društvo arhitektov Dolenjske in Bele krajine je novembra 2021 vnovič pripravilo pregledno razstavo članov, četrto v seriji bienalnih razstav s skupnim naslovom Odkrita arhitektura. Velikoformatne predstavitve na mobilnih panojih so bile umeščene v prostor Glavnega trga v Novem mestu. V tokratnem izboru se predstavlja 26 avtorjev z načrtovanimi deli ali uspešnimi realizacijami na področju arhitekture, urbanizma in oblikovanja. Četrtna avtorjev je mlajših, pred-

stavlajo se prvič, skupaj pa je bilo v seriji predstavljenih že več kot petdeset posameznikov ali avtorskih skupin, mnogi med njimi so za svoje delo prejeli odmevne strokovne nagrade. Ob razstavi je izšel tudi katalog. Kljub kriznim časom dela pričajo o zelo pestri in kakovostni arhitekturni produkciji. Razstava se januarja 2022 spet vrača na Glavni trg, v mesecih, ki sledijo, pa bo gostovala po bližnjih urbanih središčih.

Foto: Jurij Kocuvan

Trije pogledi na umetnost in Novo mesto kulture

Trije sogovorniki, trije kulturni ustvarjalci mlajše generacije, ki rodno Novo mesto spremljajo in ocenjujejo iz Ljubljane. Vse tri odlikujejo posebna ustvarjalna energija, kritični premisleki, bogate zamisli, zavezanost projektu in posebna ljubezen do našega mesta. V zadnjem letu so navdušili v različnih projektih, z Novim mestom pa so in bodo ostali povezani, ko bodo razgrnili nov projekt in bo čas za novo akcijo, intervencijo ...

Klavdija Kotar

Foto: Nada Žgank

Dr. ANDREJA KOPAČ
publicistka, urednica,
dramaturginja s področja
plesu in gledališča

V Novo mesto se vseskozi vračam, zadnje čase vse bolj, novembra si imela kar tri projekte: *Mesta prevare IV: Mesto odgovarja*, delavnico avtorskega gledališča z mladimi in umetniško intervencijo *Kvantni čolnar*. Kje ti vidiš neizkoriščen umetniški potencial Novega mesta?

V mesto se ne bi toliko vračala, če ne bi videla izjemnega potenciala na več področjih, ki so po mojem mnenju vse premalo izkoriščeni. Glede projekta *Mesta prevare IV: Mesto odgovarja* mislim, da je z njim vizualna umetnica Ana Čigon naredila izjemen pregled artikuliranih misli, idej in stališč Novomeščanov in Novomeščank različnih generacij, profilov in poklicev. Skupno vsem je, da imajo ogromno idej, a potem, ko pride do izvedbe, se te ideje pospravijo v predal ali se izvede nekaj popolnoma drugega – mimo priporočil javnosti in stroke. To še najbolj nakazujejo propadli arhitekturni projekti in pomanjkanje javnih prostorov ter prostorov druženja, kar prispeva k temu, da bi se mesto gradilo in povezovalo »od spodaj«.

Največji neizkoriščen potencial je tako prav v povezovanju kulture,

umetnosti, športa, turizma, šol, gospodarstva. Novo mesto ima za vse to izjemne pogoje, ker je tudi gospodarsko močno, a žal ni dovolj, da ustanoviš zavod in mu daš ime. Potrebuješ predvsem ljudi, prave ljudi na pravih mestih. In ti zlepa (razen manjših izjem) ne dobijo odločevalske funkcije, ampak so vsi veseli nekih predlogov, odločitve pa se sprejemajo drugje.

Tvoj prvi stik z umetnostjo se začne z gibom, sprva gimnastiko, pozneje sodobnim plesom z izjemnimi mentorji v Plesnem društvu Terpsihora. Smo kot mesto premalo naredili za ohranitev sodobne plesne scene v Novem mestu, glede na to, da odlični slovenski sodobni plesalci in koreografi prihajajo prav iz Novega mesta?

Igralec in režiser Niko Goršič mi v povezavi s tem večkrat pove: »Vi bi morali ustanoviti svoj festival. Ne novomeško pomlad, ampak novomeško poletje!« Potem mu razložim, da festival Novomeško poletje že obstaja, ampak se ne da. Niko že več kot deset let misli, da bi to morali narediti – in to mislim tudi jaz. Vsaka stvar se začne z majhnimi koraki in morda je Novo mesto v letu 2022 prvič zrelo za takšen mini plesni festival: *Novomeško plesno poletje* (na primer). Poleg tega bi opozorila še to, da denimo Matjaž Berger v svoj program dejavno vključuje tako novomeške koreografe kot sodobni ples, in mislim, da bi bilo zelo dobro, da določeno

Novo mesto ima izjemne pogoje, a žal ni dovolj, da ustanoviš zavod in mu daš ime. Potrebuješ predvsem ljudi, prave ljudi na pravih mestih. In ti zlepa (razen manjših izjem) ne dobijo odločevalske funkcije.

občutljivost do dolenskih avtorjev in avtoric vzpostavijo tudi Kulturni center Janeza Trdine in druge ustanove. Z majhnimi kamenčki se začne tudi palača.

Predavaš na Srednji vzgojiteljski šoli, gimnaziji in umetniški gimnaziji Ljubljana, smer sodobni ples in gledališče, ter na AMEU Akademiji za ples v Ljubljani. Kaj zate pomeni stik z mladim potencialom?

To zame pomeni po eni strani neskončno hvaležnost, da lahko delam z mladimi, kar pa prinaša tudi veliko odgovornost in zadnje čase kar precej nevšečnosti (beri: birokracija in covid situacija). To me zelo izčrpa, predvsem zato, ker se učiteljem na sistemski ravni jemlje veliko samostojnosti. Na akademiji so se denimo določena predavanja (za vedno) preselila na splet, kar je po mojem mnenju zelo slabo. Tako za slušatelje kot za učitelje. Ravno živ stik med učitelji in učenci je tisto, kar dela poklic tako lep, živ in navdihujoč. In navdih so oni; oči, ki sprašujejo, ki so radovedne. Seveda pa sem radovedna tudi jaz, zato jih veliko poslušam in tudi veliko sprašujem. Vloga učitelja je premalo izkoriščena v smislih systemskega mentorstva, skupnih projektov, sodelovanja med šolo in okolico. Tukaj vidim še ogromno potenciala, saj se informacije relativno hitro pridobi, medtem ko se jih strukturira in uporabi mnogo težje. Verjamem tudi v večje medgeneracijsko

Spomin na zaslužno novomeško kulturno delavko ter mentorico številnih novomeških ustvarjalcev in kulturnih društev Stašo Vovk, ki ga Društvo Novo mesto in novomeška izpostava Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti vsako leto skupaj obeležita s kulturnim dogodkom, je zadnji dve leti zaradi epidemije preseljen na nekaj strani v Izzivu. Klavdija Kotar se je pogovarjala z uspešnimi kulturnimi ustvarjalci mlajše generacije.

povezovanje in seveda v to, da nikoli ne smemo pozabiti, da Srečko Kosovel ni hodil v šolo do tridesetega leta in šele potem je nekaj svojega napisal. Zato poslušajmo mlade, veliko imajo povedati, veliko jih je tudi zelo občutljivih in imajo zato težave s svetom na splošno. Morda je največji greh države prav v tej ignoranci.

Lahko že javno spregovoriva o tvoji rezidenci? Prostor česa bo?

Po večletnih željah sem septembra z veliko podporo svoje družine »odprla« kulturno-umetniško rezidenco na Dilančevi ulici, ki ima simbolično ime V Glavnem. Za enkrat je to še prostor, ki se gradi in za katerega se pripravlja program. Smo pa v njem že izvedli projekt Ane Čigon (snemanje intervjujev), imela sem tudi že nekaj vaj, tako da se prostor počasi oživlja in zaganja. Ne želim hiteti, ampak si res zbrati sodelavce, ki jim zaupam in s katerimi lahko gradimo idejo naprej. Rezidenca bo lokalno in mednarodno mesto vaj, dialoga, seminarjev in nasploh diskurza na prepihu različnih umetniških žanrov in izobraževalnih formatov. Trenutno smo v fazi ustanavljanja, več bo znano kmalu.

Danes smo priča družbenemu razslojevanju, izključevanju, oblast prestopa znanost, intelektualcu ni dovoljena neodvisna subverzivna misel. Kako naprej, kakšne spremembe nujno potrebujemo?

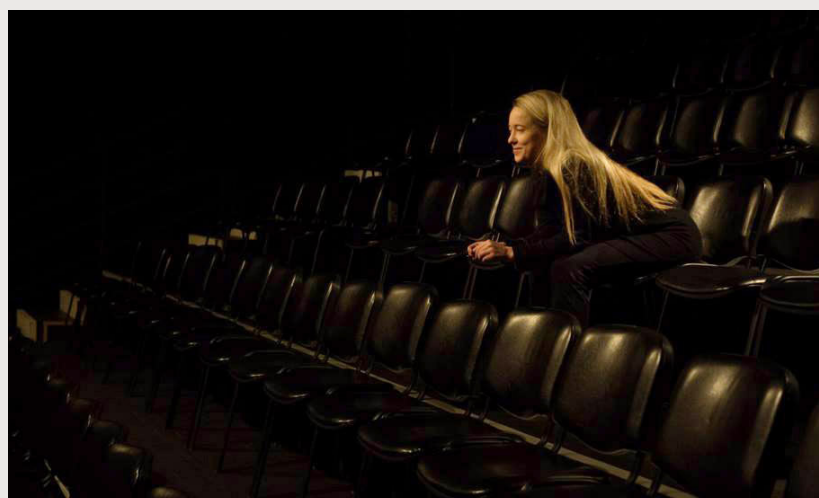

Foto: Drago Videmšek

Foto: Katja Goljat

“

Namesto sejanja razprtij umetnost ponuja roko k razumevanju drugačnega. Poleg tega je tisto, kar se mi zdi najbolj pomembno, tudi to, da misli, vzpostavlja drugačne, nove povezave med ljudmi in inovativne premisleke o kolektivnem delovanju, ki se kristalizira v odnosu med ustvarjalcem in gledalcem.

Prvič, nujno potrebujemo, da ta vlada odide. Predvsem njen premier, ki je izrazito škodljiva oseba za vse družbene sfere, razen za nekaj njegovih strankarskih kolegov, odvetnikov in političnih prisklednikov. Gre za neko sprieno diktatorsko logiko, ki je bila civilizacijsko gledano vedno premagana. In tudi ta bo. Spremembe so potrebne povsod in na vseh področjih, predvsem pa se mora civilna družba začeti povezovati na drugačne načine.

In mladi so ti, ki so zrasli ob Greti Thunberg in svetovnem spletu, ki vedo za okolijsko problematiko, ki so pripravljeni brezplačno iti na čistilno akcijo, ki vedo, kdo nam vlada v tej državi, ki hočejo in zahtevajo šolo in ki izkazujejo veliko večjo odgovornost od trenutne politike. Pa ne samo v Sloveniji, tudi širše. Mali narodi smo pač, kot je nekdo dejal, karikatura zgodovine. A kljub temu verjamem v Slovenijo, v njene izjemne človeške in naravne potenciale ter visoko stopnjo samoorganizacije, ko je to nujno potrebno. In zdaj je ta čas.

S katerimi merljivimi parametri meniš, se da meriti umetnost? Če jih ne bomo našli, nas bo šport vedno prehitel po levi in desni?

Tukaj se ne bi strinjala. Že od nekdaj sta tako tekmovanje v smislu višje, hitreje, močnejše kot denimo gledališče sestavini človeštva. To se morda najbolj jasno izkazuje v starogrških idealih umetnosti, kjer so čistili telo – tako kot pri športu. Prišla sem do tega, da ključna razlika med njima ni v tem, da denimo umetnost potrebuje gledalce, šport pa ne – ali tudi obratno. Pandemija nam je namreč lepo postregla z lakoto po druženju. Ključno razliko vidim v tem, da je – lingvistično gledano – eno bližje semiotiki, drugo pa semiologiji. Če je ključna opredelitev semiotike razlikovalnost (da je denimo po Ferdinandu de Saussuru en znak to, kar drug znak ni), je to bližje športu, kjer imamo logiko 1 proti 0; zmaga ali poraz. Pri umetnosti pa gre za drugo logiko, za semiologijo, ki dopušča oblikovanje novih pomenov, povedano zelo na kratko. Torej, ne levo, ne desno, samo naprej!

Kako vidiš Novo mesto iz prestolnice?

Kot lepo, poetično mesto, kamor se osebno hodim predvsem spro-

ščat, saj ima odlične pogoje za to. Komaj čakam na nov bazen v Češči vas in nasploh mislim, da bi moralo imeti veliko več športnih objektov, ki bi bili namenjena širši javnosti, domačinom, ne pa zgolj turistom v Šmarjeških in Dolenjskih Toplicah. Ko pa skušaš kaj vzpostaviti, nekaj narediti, pa je stvar drugačna. Pred leti sem organizirala izredno dobro sprejet seminar Šport in umetnost, a se je seveda zapletlo pri plačilu, za katerega sem morala na koncu, da sem lahko izplačala vse predavatelje, pisati osebno pismo županu.

Vem, verjamem in vsak dan znova sem prepričana, da Novo mesto lahko ogromno ponudi, ima ogromen ustvarjalni potencial, a vsak, ki hoče nekaj narediti, gre. In se nikoli več ne vrne. Novo mesto iz prestolnice je tako – mesto v lučnih zaspanih meglicah, pa bi lahko bilo močno kulturno in umetniško središče med Ljubljano in Zagrebom, kamor bi vsak želel priti.

Nekoč sem prebrala, da je profesor znanosti svojih študentom naročil, naj razmišljajo s srcem in ne z glavo. Bi morali profesorji umetnosti študentom naročiti prav obratno?

V svojih pedagoških izkušnjah mislim, da je dober profesor ta, ki ga učenec/učenka preseže. In formula za presežek oziroma *presežnost* je vedno oboje, kombinacija znanja in vedenja, obrti in stroke, intuicije in domišljije. Oboje velja tako za znanost kot za umetnost. Naj ob tem navedem citat spoštovanega profesorja Rastka Močnika iz knjige *Beseda besedo*, ki je leta 1985 izšla pri založbi Škuc, pa razmislite o tej dvojnosti: »Nekaj lahko ali vemo ali verjamemo; a če lahko verjamemo tisto, česar ne vemo – ne moremo pa vedeti nečesa, česar ne verjamemo, potem nujno verjamemo, pa če vemo ali če ne vemo.«

Ali nas lahko umetnost v teh čudnih časih ohrani pri zdravi pameti?

Morda je še edina, ki nas lahko. Umetnost prispeva k razumevanju, sprejemanju, senzibilnosti in empatiji. Ravno vse to, kar nam trenutna oblast hoče odvzeti. Namesto sejanja razprtij umetnost ponuja roko k razumevanju drugačnega. Poleg tega je tisto, kar se mi zdi najbolj pomembno, tudi to, da misli, vzpostavlja drugačne, nove povezave med ljudmi in inovativne premisleke o kolektivnem delovanju, ki se kristalizira v odnosu med ustvarjalcem in gledalcem. Ni ga umetnika, ki ne bi premišljeval točno tega, za kar je že slavniti poljski režiser Jirzy Grotowski dejal, da je bistvo gledališča.■

Foto: osebni arhiv

VORANC BOH

gledališki in filmski igralec, glasbenik

Koliko še ohranjaš stik z Novim mestom? Te na dolensko metropolo vežejo še kakšni spomini?

Kot otrok sem preživel veliko časa v Novem mestu, saj imam tam družino po očetovi strani. Čeprav danes nimam toliko stikov z Novim mestom, je vedno bilo pomemben mejnik v mojem življenju. Prvi celovečerni film, v katerem sem igral, sem snemal v Novem mestu. Prav tako sem v njem dobil prvo vlogo kot profesionalni igralec. Zaradi tega bo Novo mesto za vedno ostalo del moje zgodbe. V njem se počutim kot doma in se vedno rad vrnem.

Nihče v vaši družini ni igralec. Tvoj oče je zdravnik, nefrolog, in znan slovenski glasbenik, tekstopisec, član zasedb Nula Kelvina in Small Talk. Mama dela v marketingu, vendar tako kot oče obožuje glasbo in igra klavir. Kje se začne želja po gledališki ustvarjalnosti? Kdaj je prišlo do odločitve za poklic igralca in študij na AGRFT?

Željo po ustvarjanju razumem kot nekaj prirojenega. Ves čas ustvarjamo svet okoli sebe. Z odnosi in situacijami, v katere se vpenjamo in jih z drugimi ljudmi gradimo – ustvarjalnost lahko najdemo v kuhinji kosila; povsod okrog nas je. Težava je v tem, da nimamo časa biti ustvarjalni. Občutek imamo, da nismo ali ne znamo bit ustvarjalni, v bistvu gre pa za voljo in čas, ki ga je treba vložiti.

Imel sem srečo, da sta me starša vpisala v krožke glasbe in ustvarjanja. Kreativnost in igra (play) sta me tako spremljala skozi celo življenje, starša pa sta dajala prostor in podporo. Tudi pri vpisu na študij igre sta me podpirala, saj sam nisem imel dovolj poguma. Na akademijo se nisem vpisal zaradi želje po gledališču, ampak želje po ustvarjanju, nastopanju in igranju.

Foto: Domen Pal

Željo po gledališču sem artikuliral šele med študijem, saj je od mene zahtevala neko stopnjo zrelosti.

S katerimi merljivimi parametri se da meriti umetnost? Če jih namreč ne bomo našli, nas bo vedno prehitel šport po levi in desni?

Ob tem, kako bi se lahko merila umetnost, sem pomislil na sliko Dove and Peace. Gre za sliko slovenskega umetnika Mihe Artnaka, ki jo je naslikal z golobjimi iztrebki in jo prodal za vrstoglavo ceno nekemu kitajskemu podjetju. Pozneje se je izkazalo, da je umetnik ustvaril t. i. fake news in s tem opozoril na več problemov današnje družbe. Če to primerjamo s športom, kjer so parametri medalje in rekordi, bi pri Dove and Peace lahko šteli klike na objavo novice ali pa denar, ki ga je zaslužil umetnik. Bi s tem naredili uslugo umetnosti ali potrošniški družbi? Seveda mora umetnost biti dostopna in v prvi vrsti nuditi zabavo in užitek svojim gledalcem/poslušalcem. Menim pa, da ti podatki ne bi spremenili odnosa, ki ga imamo Slovenci do umetnosti, kar je v naši družbi največji problem. Romana Tomc, evropska poslanka, je zapisala, da je v Sloveniji prostor le za »normalno umetnost« oziroma tržno umetnost. Torej za umetnost, ki smo jo Slovenci pripravljeni plačati. Če sta denar in množično sprejemanje umetniškega dela parametra za določanje kakovostne ali »prave« umetnosti, potem na račun zabave umetnost izgubi svoj drugi namen, kar je kritika trenutnih tem v družbenem in političnem prostoru. Po mojem mnenju bi za razvoj umetnosti morali spremeniti odnos do nje. Tako kot je vsak Slovenec prepričan, da je življenje, polno športa, zdravo življenje, bi moral verjeti, da življenje, polno umetnosti, vodi k zdravemu duhu – duši.

Nekoč sem prebrala, da je profesor znanosti svojih študentom naročil, naj razmišljajo s srcem in ne z glavo. Bi morali profesorji umetnosti študentom naročiti prav obratno?

Prvi pogoj ustvarjanja – kakršnega koli – je želja oziroma srce. Za ustvarjanje pa je potreben premislek – glava. Zato se mi zdi ta primerjava primerna in domiselna.

“

Po mojem mnenju bi za razvoj umetnosti morali spremeniti odnos do nje. Tako kot je vsak Slovenec prepričan, da je življenje, polno športa, zdravo življenje, bi moral verjeti, da življenje, polno umetnosti, vodi k zdravemu duhu – duši.

Kot igralec se pogosto zaprem vase in izhajam iz notranjega doživljanja. Naj gre za gibalno ali zvokovno izražanje. S tem lahko pridem do kreacij, ki jih pri polni zavesti ne bi nikoli odkril. Obstaja pa nevarnost, da zaradi doživljanja pozabim na performativnost – s tem pa ohromim komunikacijo med mano in gledalcem. Če se zanašam izključno na doživljanje – srce, nimam nadzora nad svojim inštrumentom in proizvedem kakofonijo znakov, ki skupaj ne tvorijo celote. Lahko se zgodi celo, da pozabim na besedilo. Po drugi strani pa ustvarjanje izključno in samo z glavo lahko odrsko izražanje oropa nepredvidljivosti in gledalca pusti nepotešenega. Moje mnenje je, da se pri umetniškem izražanju tehnična bolj preveša na razumsko stran. Vseeno pa je prava pot nekje vmes, kjer gledalcu predaš natančno in jasno sporočilo, naslednji trenutek pa ga zmedeš z nepredvidljivostjo.

Zagotovo današnji čas ustvarjalce na svobodi, kot si ti, postavlja pred mnoge preizkušnje. Koliko je takšnemu ustvarjalcu dovoljena svobodna izbira?

Na svobodi sem šele od aprila 2019, torej dve leti in pol. Pred tem sem bil tri leta zaposlen v Lutkovnem gledališču Ljubljana, tako da še ne vem, kaj to pomeni. Za »svobodo« sem se odločil prav zato, da bi si lahko sam izbral projekte, vendar sem – preden bi lahko našel svoj lasten ritem – padel v pest epidemije. En projekt je odpadel, dva sta se prestavila in tako je potekala cela sezona. Nove projekte sem moral zavrniti zaradi drugih, ki niso bili dokončani, in tako sem že kar nekaj časa brez dela v gledališču. Izkusil sem pomanjkanje varnosti, gotovosti oziroma finančne stabilnosti, ki jo s seboj nosi delovanje na svobodi. Produkcija v Sloveniji je velika, tako da me ne skrbi, da bi moral sprejemati projekte, ki me ne zanimajo. Večji problem je njihovo financiranje, zaradi česar mora posameznik sprejeti ogromno projektov, če bi se rad približal finančni stabilnosti. Tako da me bolj kot svobodna izbira projektov skrbi pregrelost.■

Foto: osebni arhiv

BOR RAVBAR

študent filmske režije na AGRFT

Je bila odločitev za vpis na režijo in študij na AGRFT pravilna?

Absolutno. Zdi se mi, da se vedno pojavljajo dvomi, ampak že takoj mi je postalo jasno, da je to področje tisto, kjer bom lahko svoje telo in um najbolj razvijal. Nekako se mi zdi tudi, da imam določene predispozicije, ki mi v tem polju pomagajo veliko bolj kot kje drugje.

Kateri režiserji in filmi so ti bližje? Kateri žanr režije ti je najbližji in zakaj?

Izmed gledaliških režiserjev v Sloveniji bi izpostavil Sebastijana Horvata, ki me z vsako predstavo znova prepriča, da je tema, ki jo v tistem trenutku obravnava, najpomembnejša na svetu. Težko opišem navdušenje ob ogledu njegove predstave *Ali: Strah ti pojé dušo* (SNG Drama Ljubljana). Obenem pa me navdušuje tudi Nina Rajić Kranjac, ki me v gledališki dogodek zapelje na način, ki ga včasih niti ne razumem. Fenomenalna je, kot tudi njen Solo (Maska, SMG).

“

Mislim, da se je čas zdrave pameti zgodil, preden sem se rodil, ali pa ga sploh nikoli ni bilo. Težko si predstavljam, da bi človeštvo po pravilih zdrave pameti prišlo do točke, kjer smo zdaj – da bi zdravo pamet sploh imeli možnost ohraniti.

Glede filmskih režiserjev mi je v Sloveniji trenutno najljubša Tjajana Zinajić. Njen prvenec *Prasica* je zame najboljši slovenski film vsaj zadnjega desetletja. Od tujih pa seveda ne morem mimo Tarantina, a me morda še bolj navdušuje Peter Greenaway, predvsem njegov *The Cook, the Thief, his Wife and her Lover*, ki je vse, kar bi si lahko želel od filma. Pa tudi gledališki in filmski mojster Peter Brook, zlasti njegov znameniti *Marat/Sade*.

Režijo dojemam kot urejanje smisla, zato se mi zdi, da ima poslanstvo, da zavzame stališče. Da vzame neko zgodbo, se do nje opredeli, pove, zakaj se je tako opredelila, in to tako, da s tem v gledalcu sproži odziv. Ali odklonilen ali pritrdilen, je vseeno. Režija, ki mene zares zanima, je ta, ki od gledalca zahteva, da deluje, da ne ostane pasiven. Režiser je zame oseba, ki na nekem kraju v nekem času z nekimi ljudmi kolektivno ustvarja umetniško delo, hkrati pa je v sodobnem gledališču zame bistveno, da režiser ni nikakršen despot ali avtokrat, ki bi naj bil na poziciji védenja, ostali pa se mu naj približajo. To se mi zdi nespodobno.

Začetek predstave *Duo Carbonara* (2019), foto: Živa Brglez

Režijski pogled' (levo Bor Ravbar, desno Jernej Potočan) (2020), foto Živa Brglez

Kaj meniš, da odlikuje dobrega režiserja? Zdi se, da morajo biti režiserji poleg ustvarjalnega naboja še zelo podjetni. Bi veljalo razvijati tudi te veščine?

V prvi vrsti je dober režiser zame tisti, ki sproži reakcijo gledalcev. Seveda so tu tudi nekakšna estetska merila, a ta me pretirano ne zanimajo. Žal pa je res, da moramo režiserji sami sebe prodajati in se tako seveda praktično takoj po akademiji prelevimo v nekakšne podjetnike. Jaz hvala bogu še nisem tam, se pa tej točki približujem, kar me navdaja s strahom. Dejstvo je, da ti nihče drug ne bo uredil projekta, nihče drug ne bo namesto tebe hodil po premierah, da bi tam spoznaval direktorje in umetniške vodje gledališč, da bi te oni potem poznali in kdaj poklicali. Enostavno se bomo morali prostituirati zaradi preživetja, sploh ker so režiserji skoraj po pravilu samozaposleni v kulturi, torej čistokrvni prekarci. Seveda nam sploh ne bi škodilo, da bi nam, morda že na akademiji, nekdo razložil, kako postati samozaposlen, kako od tega plačevati davke, prispevke, kako se mrežiti, da te direktorji gledališč ne bodo pozabili itd.

Novomeščani se radi ponašamo, da smo tudi filmsko mesto, kar dokazujejo odlični filmski režiserji novega vala. Če pa smo iskreni, koliko vi kot študentje ustvarjalce gibljivih slik zares razumete znotraj nekega geografskega polja?

Vsako umetniško delo nastane v določenih geografskih in družbenih okoliščinah, ki jih ob ogledu tega dela seveda ne smemo prezreti. Vseeno pa gre verjetno pri tem bolj za vprašanje novomeške časti in seveda si lahko rečemo, da iz

našega mesta prihaja kopica izvrstnih filmskih režiserjev. Ampak ker zdaj živim v Ljubljani in imam zaradi tega nekoliko bolj zunanji pogled na to vprašanje, bi zavzel stališče, da smo že tako majhna država, iz prestolnice v rodno vas lahko pridem v štiridesetih minutah vožnje, in smo lahko ponosni na vse kakovostne režiserje, ki prihajajo iz Slovenije, ne glede na mesto ali vas rojstva. Študentje res ne dojemamo kot bistveno, ali je film naredil nekdo iz Novega mesta ali morda Maribora, navsezadnje je zelo verjetno, da so oba filma deloma snemali v istem studiu, morda je potekala v istem studiu tudi zvokovna obdelava itd. Skratka, že tako smo majhni, filmski svet pri nas pa še toliko bolj.

V sklopu študija pripravljate nov projekt. Kako bo potekal študijski proces?

Pripravljam avtorski projekt, ki bo raziskoval vlogo različnih ljudi z družbenega roba, tako ekonomskega kot tudi kulturnega, predvsem me zanimajo starostniki, ki so recimo ostali prepuščeni sami sebi, pozabljeni.

Študijski proces za ta projekt bo sprva potekal v Novem mestu, saj se dogovarjam za sodelovanje z različnimi organizacijami, ki delujejo na področju socialno šibkejših in še zlasti manjšin. Z ljudmi, ki se obračajo na takšne organizacije, bi rad vzpostavil dialog, se z njimi pogovarjal o njihovih dejanskih težavah in jih pozneje v uprizoritvi postavil v kontekst sodobnega časa – stigme do prišlekov in tudi do socialno šibkejših. Zanima me, recimo, kako se lahko nekdo, ki morda slabo pozna jezik, postavi nasproti nekemu uradniku, ki zahteva točno določen obrazec. Za tem uradni-

kom je celotna mašinerija: obrazci, šef, šefov šef, navsezadnje minister – tisti nekdo pa je povsem sam, z nekim verjetno napačnim obrazcem v roki. Takih primerov je seveda milijon, in zato mi je velika skrivnost, kako ljudje, ki so že tako na robu, to zdržijo. Mislim, da si mi vsi, ki živimo dokaj udobno življenje, sploh ne znamo predstavljati, kako nemočen si proti sistemu.

Potem pa bi z materialom, ki bi ga z dramaturginjo zbrala, prišla do igralcev in ostalih sodelavcev. Ker je to le delno študijski projekt, pa bo, preden se materializira, treba še nekaj dogovarjanja z različnimi producenti. No, pa smo nazaj pri podjetnosti ...

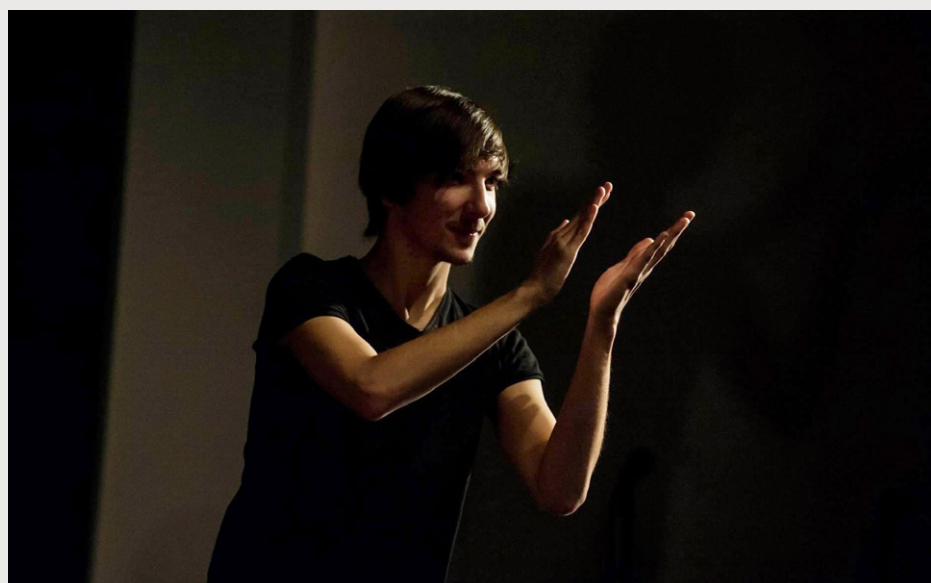
Ali nas lahko umetnost v teh čudnih časih ohrani pri zdravi pameti?

Mislim, da se je čas zdrave pameti zgodil, preden sem se rodil, ali pa ga sploh nikoli ni bilo. Težko si predstavljam, da bi človeštvo po

“

Enostavno se bomo morali prostituirati zaradi preživetja, sploh ker so režiserji skoraj po pravilu samozaposleni v kulturi, torej čistokrvni prekarci.

pravilih zdrave pameti prišlo do točke, kjer smo zdaj – da bi zdravo pamet sploh imeli možnost ohraniti. Ampak seveda se mi zdi umetnost tista pot, po kateri se lahko dokopljemo do nečesa, kar presega zgolj individualno – kar je danes verjetno zelo potrebno in nujno. Ne pravim, da se moramo ob ogledu umetniškega dela dokopati do bistva bivanja, ampak umetnost vidim kot sredstvo ozaveščanja o dejanskih okoliščinah našega obstoja, in če ne drugega kot opozorilo, da moramo ostati aktivni, če jo sploh želimo ohraniti. To se zelo jasno vidi pri okoljski krizi – če ne bomo naredili nič, bomo izumrli; enako pri koronakrizi – če ne bomo uporabili pravih ukrepov, se lahko zgodi množično umiranje. Življenje ni tobogan, po katerem se moramo zgolj spustiti, temveč je trnova pot navzgor, na kateri moramo biti ob vsakem koraku dejavni, zgolj da preživimo. Če hočemo še malo več od golega preživetja, pa moramo narediti še veliko več.■

Vaje za predstavo Božja pravica (2019), foto: Al Ninič Čeak

Razstava v Slovenskem kulturnem centru Korotan.

SLOVENSKA KNJIŽNA SREČEVANJA NA DUNAJU

Knjigotapljenje tokrat v znamenju Slavka Gruma

Novo mesto in Dunaj, ki družno spodbujata bralno kulturo in ohranjata slovenski jezik v tujem okolju, sta ob 120. obletnici njegovega rojstva dunajskemu občinstvu predstavila slovenskega dramatika, pisatelja in zdravnika Slavka Gruma. Grum je najlepša, mladostna leta preživel v Novem mestu, na Dunaju pa študiral medicino. Dunaj ga je s svojimi umetniškimi tokovi in omamno barvitostjo življenja navduševal, a osamljenost v velemestnem vrvežu ga je utesnjevala in vzbudila v njem potrebo po pisanju.

Alenka Murgelj, foto: arhiv Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto

Predstavitev slovenske kulture, kulturne zgodovine in ustvarjalcev, ki sta jo v okviru projekta Knjigotapljenje – slovenska knjižna srečevanja na Dunaju* pripravili Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto in Društvo knjižničarjev Dolenjske skupaj z dopolnilnim poukom slovenščine na Dunaju, Slovenskim inštitutom na Dunaju, Slovensko iniciativo Dunaj in Slovenskim kulturnim centrom Korotan, je od 4. do 8. oktobra 2021 potekala na različnih lokacijah na Dunaju. Po letu dni premora zaradi pandemije je projekt spet zaživel in rdeča nit tokratnega dogajanja na Dunaju je bila 120. obletnica rojstva avtorja, ki se je z dramo Dogodek v mestu Gogi zapisal v sam vrh slovenske ekspresionistične dramatike.

V prostorih Slovenskega kulturnega centra Korotan na Dunaju je potekalo odprtje razstave Slavko Grum: »Pišem, ker pisati moram.«, ki sta jo pripravili Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto in Društvo knjižničarjev Dolenjske. Odprtje je s svojim obiskom počastil kul-

turni ataše in vodja Slovenskega kulturno-informacijskega centra na Dunaju Aljaž Arih. V uvodu je profesorica slovenskega jezika na Dunaju Judita Babnik poudarila pomembnost tovrstnega sodelovanja in kulturnega povezovanja za skupnost Slovencev na Dunaju. Vodja Domoznanskega oddelka in Posebnih zbirk Boga Komelja v novomeški knjižnici Darja Peperko Golob, ki je razstavo vsebinsko zasnovala, je ob odprtju predstavila življenje in delo ter bogato zapuščino Slavka Gruma, ki jo hrani novomeška knjižnica. Skozi interpretacijo odlomkov literarnih del, dnevniških zapiskov in pisem v izvedbi mladega igralca Luke Piletiča in knjižničarke Brigite Lavrič iz novomeške knjižnice pa so obiskovalci spoznali tudi Grumov literarni opus. Za vizualno podobo razstave je poskrbel novomeški oblikovalec Boštjan Grubar iz Etna studia. Razstava, ki je prevedena v nemški in angleški jezik, je bila na Dunaju na ogled mesec dni, navdušila je obiskovalce in požela vrsto pohval. Zanimanje zanjo je

Darja Peperko Golob predstavlja zapuščino Slavka Gruma, ki jo hrani novomeška knjižnica v Posebnih zbirkah Boga Komelja.

medtem že izkazala tudi slovenska skupnost na Hrvaškem in tako v letu 2022 načrtujemo gostovanje razstave v prostorih Kulturno prosvetnega društva Slovenski dom v Zagrebu.

V Centru avstrijskih narodnih skupnosti je najmlajše s svojo ne-navadno slikanico Žiga špaget gre v širni svet, ki jo je mogoče brati, si jo ogledovati, potipati in tudi poduhati, presenetila slovenska pisateljica, pesnica ter tiflopedagoginja Aksinja Kermauner. Z lutkovno predstavo Prijatelja v nesreči pa so najmlajše in njihove starše navdušile novomeške knjižničarke Helena Brulc, Brigita Lavrič, Vesna Plavec in Karin Servatzy. Po predstavi so otroci na delavnici izdelali svoje lutke iz kartona.

Mladi, ki se učijo slovenščine v sklopu dopolnilnega pouka slovenščine na gimnaziji GRG 1 Stubenbastei pri profesorici slovenskega jezika Juditi Babnik, so tokrat spoznavali jezik in kulturo nekoliko drugače. Pod mentorstvom že omenjenega mladega novomeškega improvizatorja in igralca Luke Piletiča so spoznavali osnove improvizacije in se preskusili v veččinah, ki jim bodo v pomoč pri nastopanju.

V Freudovem muzeju je za nemško govorečo publiko potekala predstavitev literarnega ustvarjanja Slavka Gruma, ki se je v času študija na Dunaju seznanil tudi s

Freudovo psihoanalizo. Erwin Kösler, dolgoletni prevajalec slovenske literature v nemščino, je poskrbel za prevod in branje iz pisateljevih literarnih del, ki je spremljalo voden ogled stanovanja družine Freud.

Projekt, ki poteka skozi vse leto, omogoča skupnosti Slovencev na Dunaju dostop do knjig v slovenskem jeziku, vsem članom knjižnice pa tudi storitve e-knjižnice. Poleg bogatega zaključnega programa na Dunaju potekajo različne aktivnosti za promocijo slovenske kulture, s poudarkom na predstavitvi novomeške kulturne dediščine, novomeških ustvarjalcev in dela novomeških kulturnih ustanov.

** Projekt poteka ob podpori Mestne občine Novo mesto in Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.*

Vesna Plavec, Brigita Lavrič in Karin Servatzy v lutkovni predstavi Prijatelja v nesreči.

Aksinja Kermauner je navdušila s slikanico in kamišibajem Žiga špaget gre v širni svet.

Anton Škerlj

(1935–2022)

Pravnik, odvetnik, šahist in ugledni meščan Novega mesta. Anton Škerlj je bil ustanovni član Društva Novo mesto ter njegov prvi in dolgoletni predsednik, saj je funkcijo uspešno opravljal kar štirinajst let (1994–2008).

Mitja Simič

Med letoma 1994 in 2008 je bil tudi član občinskega sveta Mestne občine Novo mesto na listi Društva Novo mesto. Od ustanovitve društva pa vse do leta 2017 je bil dejaven član upravnega odbora in je s svojim delom pomembno zaznamoval delovanje društva.

Anton Škerlj, ki se je vedno predstavil kot Tone, je bil rojen v Gotni vasi leta 1935. Po končani osnovni šoli je obiskoval novomeško gimnazijo, na kateri je maturiral leta 1953. Med njegovimi sošolci so bili Marjan Moškon, Marijan Lapajne in Eva Simič, s katerimi je pozneje ustanovil društvo Novo mesto. Po diplomu na Pravni fakulteti v Ljubljani je najprej vstopil v sodniško službo, nato pa se je posvetil odvetniški praksi in leta 1966 odprl svojo odvetniško pisarno na Vrhovčevi ulici v Novem mestu. Škerlj je bil eden najstarejših članov šahovskega društva KRKA Novo mesto in udeleženec številnih šahovskih turnirjev. Za prizadeva-

nja pri ohranitvi kulturne dediščine in na humanitarnem področju je leta 2002 prejel nagrado Mestne občine Novo mesto.

Ime Toneta Škerlja je neločljivo povezano z delovanjem društva Novo mesto. Začetki društva segajo v leto 1993, ko so se povezali Novomeščani, ki niso bili zadovoljni s kulturno podobo Novega mesta in takratnimi bivalnimi razmerami. Novembra 1993 so ustanovili Društvo Novo mesto, ki je bilo uradno registrirano 24. januarja 1994. Škerlj je postal njegov prvi predsednik in je tudi avtor društvenega statuta, ki z manjšimi spremembami in posodobitvami velja še danes.

Društvo se je najprej lotilo okoljske problematike. Od onesnaževalcev so zahtevali, da prenehajo delovati na okolju neprijazen in škodljiv način, od mestne občine pa, da poskrbi za zdravo okolje in prijetnejši videz mesta. Prizade-

vanja so bila do neke mere vendarle uspešna, saj je danes izrazitih primerov onesnaževanja v mestu bistveno manj kot pred tridesetimi leti.

Tone Škerlj se je kot predsednik društva takoj posvetil reševanju problematike Narodnega doma, ki je bil takrat še v lasti novomeškega cestnega podjetja in hudo zanemarjen. Dom je na pobudo društva prešel v last Mestne občine Novo mesto in leta 2002 sta občina in Društvo Novo mesto ustanovila Ustanovo za obnovo in oživitve Narodnega doma. Ker ta žal ni izpolnila pričakovanj, so člani društva zaradi nedejavnosti občine leta 2008 iz ustanove protestno izstopili.

Škerlj je imel pomembno vlogo tudi v prizadevanjih za drugačno razdelitev volilnih okrajev, saj je ta občane Novega mesta z okolico potiskala v podrejen položaj v primerjavi z drugimi okraji, kar se je odražalo v neenakopravni zastopanosti v parlamentu. Februarja 2004 je bila tako na ustavno sodišče poslana pobuda za začetek postopka za delno razveljavitev zakona o določitvi volilnih enot za volitve poslancev v državni zbor, ki jo je podpisalo 15 članov Društva Novo mesto s prvopodpisanim Tonetom Škerljem. Zadeva še danes ni dokončno rešena, vendar se premika v pravo smer.

Škerlj je s svojim odličnim pravnim znanjem sodeloval pri pripravi pisem, ki so bila poslana na ministrstvo za okolje in prostor zaradi nepravilnosti pri sprejemanju ureditvenega načrta Novi trg (npr. pismo o presoji zakonitosti veljavnega odloka o spremembah in dopolnitvah ureditvenega načrta Novi trg, december 2007), izvedbi arhitekturnega natečaja za stavbo na Novem trgu ter gradnje t. i. vagona v Kandiji. Veliko odprtih pisem je bilo naslovljenih tudi na Mestno občino Novo mesto.

Društvo se je že na začetku delovanja odločilo, da s svojo neodvisno in nestransko listo sodeluje na lokalnih volitvah in s tem dejavno poseže v sistem sprejemanja odločitev na lokalni ravni. Tako je že v letu 1994 Tone Škerlj postal občinski svetnik in bil s svojim znanjem, ugledom in avtoriteto v tistem času prav gotovo najbolj spoštovan svetnik, čigar delovanje so opazili in zabeležili tudi lokalni mediji. V občinskem svetu je deloval tri mandate in pol, ko je v začetku leta 2009 mesto svetnika predal novemu predsedniku društva Mitji Simiču.

Prav Škerlj ima zasluge, da se je ohranila in celo okrepila povezava z Novomeščani, ki živijo v Ljubljani in čutijo globoko pripadnost Novemu mestu. Številni izmed njih so tudi člani Društva Novo mesto.

V obdobju petindvajsetih let Tonetovega delovanja v društvu je težko zajeti vse teme, pri katerih je sodeloval ali jih celo vodil. Poleg že omenjenih so tu še skrb za oživitve mestnega jedra in reševanje prometnih zagat, prizadevanje za odpravo črnih točk v mestu, ureditev sprehajalne poti, poudarjanje vloge Novega mesta kot regionalnega in univerzitetnega središča, organiziranje simpozijev, sodelovanje pri izdaji publikacij društva in še bi lahko naštevali.

Tone Škerlj je s svojo osebnostjo in delovanjem odločilno zaznamoval delovanje društva in njegovo podobo v javnosti. Kot velika moralna avtoriteta je bistveno prispeval k ugledu in pomenu društva ter njegovi prepoznavnosti v družbenem življenju Novega mesta. S svojim znanjem in izkušnjami ter uglašenim nastopom je bil glasnik t. i. zdrave pameti in človek, ki so mu ljudje z zaupanjem prisluhnili. V času, ko se vedno bolj zapiramo med lastne štiri stene in ko kapitalski interes lomasti po javnem, bomo njegovo jasno izraženo misel še toliko bolj pogrešali.

Tone Škerlj na odprtju sprehajalne poti ob Težki vodi pri gradu Grm poleti 2001 (arhiv društva)

Marjan Ivan Moškon

(1935–2021)

V 86. letu življenja je 22. septembra 2021 umrl Marjan Ivan Moškon, ustanovni in častni član Društva Novo mesto ter dolgoletni urednik društvenega glasila Izziv. Zaveden Novomeščan, ki je v zadnjih desetletjih zelo zaznamoval družbeno življenje v mestu in ki je imel svoje mesto resnično rad.

Mitja Simič

Foto: Tomaž Levičar

Občni zbor Društva Novo mesto, 2001

Marjan Ivan Moškon se je rodil 16. oktobra 1935 v Novem mestu, kjer je živel vse življenje. Po izobrazbi je bil inženir elektrotehnike in inženir grafične tehnologije, vendar se ga večina spominja predvsem po številnih drugih poklicih in dejavnostih, s katerimi se je ukvarjal. Po študiju se je najprej zaposlil na Televiziji Ljubljana, na kateri je kot snemalec spoznal televizijsko tehniko in organizacijo televizije. Zatem se je zaposlil na Dolenjskem listu kot novinar, pozneje kot tehnični urednik, v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja pa še kot vodja oddelka grafične priprave. Ko je tehnološki razvoj ob koncu osemdesetih let ogrozil obstoj grafičnega oddelka Dolenjskega lista, je ustanovil televizijo. Prepričan je bil, da si Dolenjci zaslužijo svojo televizijo, na kateri bodo videli tudi vse tiste drobne dogodke, ki velikih televizij ne zanimajo. Vztrajal je toliko časa, dokler mu to ni uspelo. Julija 1989 je podjetje Grafika, ki ga je vodil, prejelo odločbo o registraciji prvega regionalnega TV-programa v takratni Jugoslaviji, Marjan pa je postal direktor novomeške televizije in njen odgovorni urednik.

Poleg poklicnega dela je uspešno deloval še na drugih področjih družbenega življenja, povsod pa je

svoje delo zaznamoval z inovativnostjo, vidnimi dosežki in mnogimi publikacijami. Tabornikom se je priključil leta 1951, pri ustanovitvi Družine gorjanskih tabornikov je sodeloval leta 1952. Naša generacija, ki se je ob koncu sedemdesetih let začejala učiti brenkanja na kitaro, pa ne bo nikoli pozabila tistih petih zvezkov taborniških pesmaric Tam ob ognju našem, ki jih je Marjan zbral in izdal v letih 1977 in 1978.

Že kot mladostnik je v nižji glasbeni šoli vadil violino, zadnja leta pa smo ga pogosto videli, kako je godel v sestavi folklornega društva Kres. Marjan je bil dejaven tudi v novomeškem aeroklubu, v katerem je začel kot modelar in pozneje letel z jadralnim letalom. Plezal je tudi v jame in se potapljal v morske globine kot eden ustanoviteljev novomeškega potapljaškega kluba. Med drugim je pred leti organiziral tudi avtomobilistične dirke na Gorjancih.

Ob 50-letnici Industrije motornih vozil (IMV) je leta 2004 napisal monografijo Povest o velikanu pod Gorjanci, ki obravnava razvoj in zgodovino avtomobilske industrije na Dolenjskem. V letu 2008 je napisal scenarij in posnel enourni

dokumentarni film o razvoju IMV in Revoza Povest o velikanu, pozneje pa še polurni dokumentarni film Vsakemu Podgurcu svoj kos kruha.

Kot Novomeščana je Marjana ves čas motilo dejstvo, da Novo mesto ni povsem takšno, kot bi si želeli njegovi prebivalci in kot bi lahko bilo, če bi znalo izkoristiti vse svoje možnosti. Skrb za mesto in njegovo urejenost ga je tako potegnila tudi med ustanovitelje Društva Novo mesto. Najprej je urejal društveno glasilo Poročevalec. Med letoma 1993 in 1997 je izšlo 11 števil. Po krajšem zatišju je leta 2001 začelo izhajati društveno glasilo Izziv. Uredništvo je takrat prevzel Tone Gošnik, Marjan pa je poskrbel za oblikovanje. Leta 2003 je uredništvo prevzel Tomaž Levičar, leta 2008 pa je začel Izziv redno urejati in oblikovati Marjan Moškon, kar je počel do sredine leta 2014, ko je uredništvo prevzela Tina Cigler.

Marjan je bil dejaven tudi na drugih področjih delovanja Društva Novo mesto, kot so na primer oživljanje mestnega jedra, Narodni dom in priprava različnih pogovornih večerov. V mandatnem obdobju 2002–2006 je bil na listi

Društva Novo mesto izvoljen za svetnika občinskega sveta Mestne občine Novo mesto.

Zelo dejaven je bil tudi v pokoju. Ena njegovih upokojenskih strasti je bila raziskovanje izvora slovenskega naroda in Moškon ne bi bil Moškon, če o tem ne bi tudi kaj napisal. O tem je izdal knjigo Sklaveni, Sloveni, Slovenci. Kot zavednega Slovenca ga je tudi ves čas spremljala skrb za lep slovenski jezik, kar je vse bolj redka vrlina.

Marjan Moškon je bil mož mnogih talentov, ki jih je tudi nesebično razdal. Vedno si je prizadeval narediti več in bolje ter narediti korak ali dva naprej. Kadar je bil kritičen, je vedno nakazal tudi rešitev. Dokazoval je, da se z voljo in jasnimi cilji kljub omejenim virom da storiti marsikaj.

Pred desetletjem mu je občinski svet Mestne občine Novo mesto podelil naziv častnega občana. Nedvomno so ta naziv tudi prej in potem dobili ljudje, ki si to zaslužijo, vendar pa ga nikoli ne bo prejel nekdo, ki bi si ga zaslužil bolj kot Marjan Moškon.

Predsedstvo prvega občnega zbora Društva Novo mesto, 18. 11. 1993 (Moškon na levi)

Portret popotnika, zaljubljenega v življenje

Novo mesto je Severina Šalija že uvrstilo med najvidnejša imena svoje bogate literarnozgodovinske podobe, a prostora za obeležitev in večjo prepoznavnost njegovega neizbrisnega pečata, ki ga je pustil tako v novomeškem kot v slovenskem kulturnem prostoru, je še dovolj.

Darja Peperko Golob

Življenje je pesnika Severina Šalija, ki je izhajal iz Suhe krajine, poneslo marsikam in bil je večni popotnik v več pomenih besede. Pa vendar je svoj pravi dom nazadnje našel v Novem mestu, kjer so ga kot umirjenega umetnika, nadvse delovnega kulturnika in prijetnega someščana kmalu poznali vsi in ga vzeli za svojega.

»Z mešanimi občutki sem prišel po koncu vojne na Dolenjsko, v Novo mesto. Spomin na mladost, ki sem jo tu preživel, je bil grenak. A življenje je bilo bolj veselo, kot sem pričakoval. Za kulturnike ni nikoli zmanjkalo dela, porabili so nas povsod. /.../« (Slavko Splichal, Pesnik in mesto. Tovariš, 1968, št. 33).

Pesnik, književni prevajalec in urednik Severin Šali se je rodil pred 110 leti, natančneje 22. oktobra 1911, v Podliscu pri Dobrniču nezakonski materi, kmečki delavki Ani Šali iz Vavte vasi. Kot je bilo v navadi za nezakonske otroke, ga je župnik krstil z nenavadnim imenom za kmečko okolje. Po odhodu revne matere s trebuhom za kruhom in njeni prezgodnji smrti je večidel svojega otroštva živel s krušno materjo Maričko Cugelj pa tudi pri sorodnikih, ki so osirotelemu otroku dali streho nad glavo. Osnovno šolo je obiskoval v Dolenji Nemški vasi pri Trebnjem, nato pa so njegovi bližnji poskrbeli, da je kot dober učenec lahko nadaljeval šolanje na gimnaziji v Novem mestu, kar so verjetno omogočili frančiškani. Po končanem prvem letniku je, najbrž

s posredovanjem očeta, s katerim je bil pozneje večkrat v stiku, odšel na gimnazijo v Varaždin in tam opravil maturo. Številni drobci iz njegove brezdomne mladosti ostajajo nepojasnjeni; a nekaj je gotovo – že kot fantič je začel pisati pesmi, in to je počel do konca življenja.

Od prodajalca knjig do urednika in pokončnega pesnika

Po odsluženem vojaškem roku je sprva živel in trdo delal na Hrvaškem, med drugim v tiskarni v Šibeniku, nato je leta 1934 našel delo v Ljubljani, odločilno zanj pa je bilo, da je leta 1938 dobil službo v katoliški založbi Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tam je od prodajalca knjig napredoval v lektorja, knjižnega svetovalca in urednika ter se nenadoma znašel sredi razgibanega literarnega dogajanja pri nas. Njegove pesmi so prvič izšle v reviji Dejanje leta 1938, kjer jih je brez njegove vednosti objavil pesnik in urednik revije Edvard Kocbek. Zatem so izhajale v Domu in svetu, leta 1940 pa je izdal svojo prvo pesniško zbirko Slap tišine. Med vojno sta ji, kljub z Osvobodilno fronto zapovedanemu kulturnemu molku, sledili še zbirka Srečavanja s smrtjo (1943), ki je prišla na seznam prepovedanih knjig, in domoljubna pesnitev Spev rodni zemlji (1944), zaradi katere je imel težave z italijansko cenzuro. Po koncu vojne je sledilo dolgo obdobje Šalijevega pesniškega molka, ki ga je prekinila šele leta 1982 izdana pesniška zbirka Pesek in zelenice, sledili pa

Severin Šali pred svojim domom v Novem mestu – pred današnjim barom Pri slonu na Rozmanovi ulici (fotografijo hrani Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto v Posebnih zbirkah Boga Komelja).

so ji pesniški izbor Sijoče mračine (1985), zbirka Pesnik na večerni poti (1991), otroške pesmi Teče to in teče ono (1983) ter posthumno izdana otroška poezija V deveto deželo (1995). Bil je pesnik samouk, s prirojenim pesniškim darom, liriki, ki se je s tenkočutno izpovedno govorico nagibal k enostavnim tradicionalnim pesniškim oblikam. V času vojne in okupacije je med drugim izpovedoval svojo veliko ljubezen do rodne dežele, pozneje pa nadaljeval novoromantično lirično pesniško izročilo. V njegovi lirski poeziji, tudi ljubezenski, je vseskozi prisotna misel na smrt, in sicer kot absolutno dejstvo, kot del življenja. Šalijeve otroške pesmi pa so izraz najbolj pristnega, iskrenega sveta, v katerem nastopajo otroci, njegovi in vsi ostali, ki jim je vse življenje podarjal svojo otroško dušo, kot tudi prejemal njihovo brezpogojno ljubezen; objavljaj jih je v revijah Ciciban, Kekec, Rodna gruda in druge.

Že med drugo svetovno vojno je Šali razvil izredno uredniško dejavnost, s katero se je ukvarjal vse življenje. Leta 1943 je naredil in uredil izbor slovenskih ljudskih pesmi Peli so jih mati moja, bil je urednik znane zbirke Slovenčeva knjižnica, knjižne serije Naša knjiga, leta 1959 je prevzel vodenje Dolenjske založbe v Novem mestu ter bil ves čas lektor Dolenjskega lista. Od leta 1972 do upokojitve leta 1984 je bil zaposlen pri Mladinski knjigi v Ljubljani, kjer je bil eden glavnih urednikov (npr. knjižne zbirke Levstikov hram). Izbral in uredil je tudi Liriko slovenskih pesnic (1985).

Poliglot s kar 115 prevodi književnih del

Po vojni, ko je bil zaradi svoje pokončne drže pesnika slabo zapisan pri oblasteh, je kot svobodni umetnik živel v Vavti vasi in Novem mestu. Na zdajšnji Rozmanovi ulici si je ustvaril družino z Marijo Per, novomeško igralko in hčerko gostilničarja Franca Pera, ter postopoma postal pravi Novomeščan: »Ko sem leta 1948 prišel iz Ljubljane v Novo mesto, je bilo vse spremenjeno; vojna tudi njemu ni prizanesla. V pičlih dvajsetih letih pa se je mesto prekvasila, nič več ni malomeščansko, kot je bilo pred vojno, a še vedno ima svoj obraz ... /.../ Dobrih šeststo let staro mesto je spet dobilo arkade, ki so ga krasile nekdaj. In kup kulturnih spomenikov. Bogato knjižnico, muzej in umetnostno galerijo ... /.../« (Slavko Splichal, Pesnik in mesto. Tovariš, 1968, št. 33)

Že v tem prvem, povojnem novomeškem obdobju je Severin Šali zelo dejavno sodeloval v kulturnem življenju Dolenjske ter s svojim izjemnim jezikovnim čutom in poliglotskim znanjem prevajal

“

Menda je imel Šali tudi vse redkejšo človeško lastnost – znal se je dobrohotno šaliti (v šali lahko rečemo, da mu je to potezo pravzaprav naložil že njegov priimek), predvsem pa sta ga zlasti v težkih časih okupacije in po njej zaznamovali vztrajnost in pokončnost na poti »popotnika, zaljubljenega v življenje«, kjer ni bilo prostora za črnogledost in brezplodni cinizem.

*Ker vem za smrt,
sem zaljubljen v življenje –
saj je moje in vaše,
sopotniki moji!*

Severin Šali,
Popotnik, zaljubljen v življenje

S svojim izjemnim jezikovnim čutom in poliglotskim znanjem je prevajal zlasti pripovedništvo iz skoraj vseh slovanskih jezikov in francoščine. Posebej blizu mu je bila literatura ruskih klasikov.

Pesnik Severin Šali pri delu
(fotografijo hrani Mojca Papič)

zlasti pripovedništvo iz skoraj vseh slovanskih jezikov in francoščine. Posebej blizu mu je bila literatura ruskih klasikov. Iz ruščine je med drugimi prevedel nekatera dela Dostojevskega, Gogolja, Turgenjeva, Gorkega, Ševčenka, iz hrvaščine in srbsčine dela Andrića, Šenoe, Nazorja itd., iz francoščine pa zlasti Gida, Lanouxa in Maurisa. Prevajal je tudi češko in makedonsko literaturo. Slovenski leksikon novejšega prevajanja do leta 1985 beleži kar 115 Šalijevih prevodov književnih del.

Pisal tudi besedila za novomeško rokovsko skupino

Nekoliko manj znano je, da je Šali pisal besedila tudi za novomeško rokovsko skupino Rudolfovo, ki je delovala med letoma 1975 in 1981 in v kateri je kitaro igral njegov sin Cveto Šali. Več Šalijev pesmi je bilo tako tudi uglasbenih; njegovo

značilno *Pesem srečnega popotnika* je leta 1991 premierno izvedel na novo ustanovljeni Novomeški simfonični orkester.

Menda je imel Šali tudi vse redkejšo človeško lastnost – znal se je dobrohotno šaliti (v šali lahko rečemo, da mu je to potezo pravzaprav naložil že njegov priimek), predvsem pa sta ga zlasti v težkih časih okupacije in po njej zaznamovali vztrajnost in pokončnost na poti »popotnika, zaljubljenega v življenje«, kjer ni bilo prostora za črnogledost in brezplodni cinizem.

Severin Šali je bil član Društva slovenskih pisateljev. Za svoje delo je prejel več nagrad in priznanj, med njimi literarni nagradi Mestne občine ljubljanske (1941 in 1943), Trdinovo nagrado, ki jo podeljuje Mestna občina Novo mesto (1954), banovinsko nagrado za poezijo,

nagrajen pa je bil tudi v takratni Sovjetski zvezi, in sicer za prevode ruske književnosti v slovenski jezik (1969). Po njem se imenujeta ulica in kulturno društvo v Novem mestu. Knjižnica Mirana Jarca poleg njegovih pesniških zbirk in obsežne prevajalske bere v svoji domoznanski zbirki hrani tudi pesnikove fotografije, pisma in korespondenco, diplome in priznanja. Leta 2019 je Kulturno društvo Severina Šalija izdalo težko pričakovano monografijo o njegovem življenju in delu z naslovom *Severin Šali, popotnik, zaljubljen v življenje*, avtorja Franca Pibernika, vključno s pesnikovo bibliografijo 1930–2019. Knjiga je pomemben prispevek tako za domoznansko knjižno zakladnico kot za slovensko literarno zgodovino, saj Šalijeva ustvarjalnost pri nas ni bila nikoli deležna večje pozornosti.

Pesnik je umrl 24. oktobra 1992 v Novem mestu.

Viri in literatura

Bauer, M.: Severin Šali. Dolenjski list, 6. 4. 1978, let. 29, št. 14, str. 26.

Dovič, M.: *Pesem srečnega popotnika: uvod*. V: Pibernik, F. Severin Šali, popotnik, zaljubljen v življenje. Novo mesto: Kulturno društvo Severina Šalija, Ljubljana: Slovenska matica, 2019, str. 7–13.

Koncilijska, F.: Razmišljanje ob 100-letnici rojstva pesnika Severina Šalija. Rast: revija za literaturo, kulturo in družbena vprašanja, dec. 2011, leto 22, št. 6, str. 33–37.

Peperko Golob, D.: Ob stoletnici rojstva Severina Šalija: spominski večer in razstava ob stoletnici rojstva pesnika, prevajalca in književnega urednika Severina Šalija v novomeški knjižnici. Rast: revija za literaturo, kulturo in družbena vprašanja, apr.–jun. 2012, leto 23, št. 1/2, str. 72–76.

Pibernik, F.: Severin Šali, popotnik zaljubljen v življenje. Novo mesto: Kulturno društvo Severina Šalija, Ljubljana: Slovenska matica, 2019.

Željenzov, D.: »Pozdrave od našega cvička in Šalija strička ...«: ob pesnikovi smrti. Delo, 19. 11. 1992, let. 34, št. 268, str. 13–15.

*Dejavno in prodorno,
zdravo in odporno,
srečno in uspešno
2022!*

Danilo Lapajne

(1931-2021), arhitekt, urbanist, grafični in industrijski oblikovalec

Tomaž Golob

Lapajne z ženo Katjo marca 2020,
foto: Tomaž Levičar

Danilo Lapajne izhaja iz novomeške družine treh bratov arhitektov. Življenjska in ustvarjalna pot Danila ter njegovih dveh bratov Miloša in Marijana je tesno povezana z Novim mestom. Njihova mama Ema Andrejčič je bila Novomeščanka, čeprav po rodu koroška Slovenka. Po izobrazbi je bila učiteljica. Poročila se je z Ivanom Lapajnetom, učiteljem

Spoštovane članice in člani Društva Novo mesto, prosimo vas, da nam na naslov društvo.novo.mesto@gmail.com pošljete svoj elektronski naslov, da vas bomo lažje in hitreje obveščali.

matematike in likovnega pouka. Ta je kot zaveden Slovenec po koncu prve svetovne vojne pribežal v Novo mesto iz takratne italijanske Idrije, a še preden sta si ustvarila družino, sta bila z dekretom najprej premeščena v Mursko Soboto, nato pa v Vojnik. Danilo je bil v času bivanja družine v Vojniku rojen v Celju, kjer so tudi pričakali začetek druge svetovne vojne. Po izgnanstvu v Srbijo so se vrnili v Novo mesto, kjer je Danilo leta 1949 maturiral.

Na Danila je v zgodnjem obdobju zelo vplival starejši brat Miloš, ki ga je kot dijaka pogosto vključeval v svoje delo in posledično vplival na njegovo odločitev za študij arhitekture. Danilo je spoznaval Miloševe stanovske kolege, nanj je imel vpliv tudi pri izboru Edvarda Ravnikarja za mentorja, pri katerem je leta 1957 diplomiral na temo urbanistične zasnove Novega mesta. Danilo je hodil na Ravnikarjeva neobvezna predavanja o slikarstvu, svetlobi, poleg tega pa delal v njegovi risalnici, kjer je zanj risal perspektive in arhitekturne detajle ter pomagal pri pripravi načrtov za javne natečaje. Nad njegovim delom je bdel takratni Ravnikarjev asistent Severin Savin. Miloš je bil takrat že direktor Projektivnega podjetja Novo mesto, ki je imelo do selitve v Ljubljano poslovne prostore v leseni baraki na današnjem Novem trgu. Ker je bil Miloš takrat zelo zaposlen z reševanjem perečih povojnih urbanističnih nalog v Novem mestu, je Ravnikar Danilu naročil, naj se študijsko ukvarja pred vsem z novomeškim urbanizmom. Še pred tem pa je bil Danilo, podobno kot Miloš, v 3. in 4. letniku leto in pol demonstrator pri prof. Marjanu Mušiču. V najinih pogovorih se je spominjal, da je v hudi zimi leta 1952 v takratnem novomeškem Kinu Krka demonstriral pri njegovem predavanju o takrat potekajoči prenovi mestnega jedra. Mušič je bil dober znanec družine Lapajne in jih je pogosto obiskoval v njihovi hiši pod kapiteljsko cerkvijo.

Mušič in Ravnikar sta vsak s svojo arhitekturno filozofijo in govornico močno vplivala na Danilovo zgodnje ustvarjalno obdobje in ga vzgajala v univerzalnega arhitekta. Ravnikar ga je v tradiciji povojne ljubljanske arhitekturne šole uvedel v načrtovanje blokovskih in enodružinskih stanovanjskih sosesk, skrbno izbirajo materialov pri strukturiranju pročelij ter mu privzgojil občutek za detajlno oblikovanje notranje in zunanje opreme objektov. Mušič pa ga je v maniri Plečnikove klasičnosti pritegnil k prenovi med vojno precej porušenega Novega mesta. Še kot študent je pomagal bratu Milošu, ki je v Projektivnem podjetju Novo mesto izdeloval projektno dokumentacijo za Mušičevo prenovalo Glavnega trga in spomeniškega območja Na vratih v Novem mestu (1950–1953), že leta 1961 pa je nase opozoril z zmago na internem natečaju za gradnjo poslovne stolpnice podjetij Elektrotehna in Lesnina na današnji Dunajski cesti 21 v Ljubljani.

Ekspress restavracija v Novem mestu, 1968

Po diplomi leta 1957 se je zaposlil v Projektivnem podjetju Novo mesto, ki se je nato preimenovalo v Projektivno podjetje Emonaprojekt in se preselilo na Tržaško cesto v Ljubljani. Njegove prve naloge na področju urbanizma so bile povezane z Novim mestom, je avtor Ureditvenega načrta centra Novega mesta (1964) in prvega povojnega urbanističnega programa za Novo mesto (1967), v katerem je na podlagi socialnih, demografskih, prometnih in gospodarskih projekcij zasnoval prostorski razvoj mesta. Po urbanističnem programu so bile izvedene številne stanovanjske soseske, južna in vzhodna obvoznica z Ločenskim mostom, gospodarske cone, žal pa ni bila uresničena ideja o gradnji industrijskega bazena ob železniški progi med zahodnim delom mesta in Stražo, zaradi česar je politično izsiljena lokacija tovarne avtomobilov IMV (danes Revoz) na jugu mesta še vedno velika prostorska in okoljska rana Novega mesta.

Danilo je avtor številnih projektov v Novem mestu iz šestdesetih in sedemdesetih let 20. stoletja, ki so obsegali po Mušičevih navodilih izvedeno rekonstrukcijo arkadnih hodnikov na Glavnem trgu (1965–1970), gradnjo Ekspress restavracije (1968) in prizidka k hotelu Metropol (1971) na Novem trgu, prenovalo kavarn na Glavnem trgu 11 (1976) in hotela Kandija (1978–1981) z nekoč zelo priljubljenim gostinskim vrhom, predvsem pa celovito prenovalo Restavracije pri vodnjaku (1970–1973) s prenočišči, gostinskim vrtom, baliniščem, pokritim kegljiščem in celostno ureditvijo okolice v duhu kritičnega regionalizma. Danilo se je odlikoval tudi kot načrtovalec blokovskih sosesk, med drugimi zaradi vojaške intervencije Sovjetske zveze leta 1968 nerealizirane soseske za 4000 prebivalcev na obrobju Bratislave v takratni Češkoslovaški (zazidalni načrt za mestno četr

Medzi Jarkami). Neuresničen je ostal tudi natečajni projekt za novo stanovanjsko blokovsko sosesko (1973) ob Povšetovi ulici v Ljubljani, v katerem je, upoštevajoč načela Le Corbusiera, nivojsko ločil pešceve površine od garaž in voznih površin. Dejaven je bil tudi kot projektant mestne stanovanjske gradnje, med drugimi v šestdesetih letih 20. stoletja zgrajenih stolpičev v soseski BS 6 za Bežigradom (1963–67) ter stolpnic križnega tlorisa ob Celovski cesti v Šiški (1968). Iz tega obdobja je tudi po švedskih vzorih zasnovano naselje pritličnih enodružinskih hiš na Viču (1960–1965), ki jih je za Stanovanjsko zadrugo Krim umestil v takrat še nepozidan prostor in si v eni izmed njih tudi ustvaril dom. Iz časa njegovega ustvarjalnega obdobja v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja je treba omeniti še poslovno stavbo podjetja Lesnina na Parmovi ulici 53 v Ljubljani (1978).

Od leta 1985 pa do upokojitve leta 1997 je bil zaposlen v službi za investicije Tovarne zdravil Krka, s katero je bil povezan tudi po upokojitvi in je zanj izdeloval različne načrte vse do leta 2007. Z mlajšim bratom Marijanom sta ob štiridesetletnici njunega strokovnega dela v začetku leta 1997 postavila razstavo v ljubljanski Galeriji Krka. Devetdeseta leta 20. stoletja so tudi čas njunih skupnih projektov, zlasti postmodernističnih prenov bančnih poslovalnic v številnih slovenskih krajih, med drugimi prenove poslovalnice Dolenjske banke na Tavčarjevi ulici 7 v Ljubljani (1995) ter poslovalnic A banke v Novem mestu (1997) in Žalcu (1998). Danilo je konec leta 1996 za svoje arhitekturne in urbanistične projekte v Novem mestu prejel občinsko priznanje Plaketo Novega mesta. Za prenovalo večnamenske dvorane poslovne stavbe Tovarne zdravil Krka v Ljubljani (1998) je bil leta 1999 nominiran za Plečnikovo nagrado.

Dvorana Tovarne zdravil Krka v Ljubljani, 1998